

# Stenogrammid

## XIII Riigikogu, II Istungjärg, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 15.10.2015, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Lennundusseaduse ning lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (83 SE) kolmas lugemine

2. 10:05 Erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (32 SE) esimene lugemine

3. 11:02 Erakonnaseaduse täiendamise seaduse eelnõu (33 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 4. töönädala neljapäevast istungit. Kas kolleegidel on soovi üle anda arupärimisi või eelnõusid? Priit Toobal, palun!

**11:58 Priit Toobal**

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Eesti Keskerakonna fraktsioon algatab seaduseelnõu, millega keelatakse alkoholi müük tanklates. Eestis on igal aastal ligi 200 liiklusõnnetust, mis lõpeb kellegi surmaga ja mille on põhjustanud alkoholijoobes juht. Meie leiame, et alkohol ja autorool kokku ei sobi, bensiinitanklad ja alkohol kokku ei sobi, seepärast selline seaduseelnõu. Ka Vabariigi Valitsuses oleva IRL-i üks ministritest, Margus Tsahkna on öelnud, et tema toetab seda ettepanekut. Meedia vahendusel on jäänud mulje, et viimse mohikaanlasena on selle vastu võitlema jäänud Valdo Randpere. Ma loodan, et selle seaduseelnõu menetluse käigus me suudame ka Valdo ümber veenda. Aitäh!

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu ja Riigikogu menetleb seda meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt. Head kolleegid, palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontrollKohal on 72 Riigikogu liiget, puudub 29.

---

**1. 10:02 Lennundusseaduse ning lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (83 SE) kolmas lugemine**

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tänases päevakorras on kolm päevakorrapunkti. Läheme neist esimese juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ning lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 83. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 83 lõpphääletusele. Läheme lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid! Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud lennundusseaduse ning lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 83. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused Poolt hääletas 59 Riigikogu liiget, vastu 7 ja erapooletuks jäi 2. Seadus on vastu võetud. Oleme esimese päevakorrapunkti läbinud.

---

## 2. 10:05 Erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (32 SE) esimene lugemine

### 11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni algatatud erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu 32 esimene lugemine. Ettekandjaks palun Riigikogu kõnepulsti Riigikogu liikme Martin Helme. Head kolleegid, palun tähelepanu! Kuni 20 minutit.

### 11:58 Martin Helme

Suur tänu! Toome teie ette oma seaduseelnõu, millel on üks lihtne põhimõte: sellega vähendatakse riigieelarvest erakondadele antavat toetust praegusega võrreldes poole võrra. Teine suur muudatus on see, et riigieelarvest tulev toetus jagatakse Riigikogu erakondade vahel proportsiooniliselt ehk võrdselt. Selle järgi hakkaksid kõik erakonnad saama aastas võrdselt 450 000 eurot. Praegu läheb erakondadele aastas üle 5 miljoni euro maksumaksja raha ja meie eesmärk on seda vähendada. Probleeme on õige palju. Esiteks räägitakse tihti sellest, et valimiskampaaniad on liiga kulukad, liiga kallid. Me arvame, et kui me vähendame raha, siis ka see olukord paraneb. Teiseks riivab praegune helde rahastamissüsteem selgelt rahva õiglustunnet. Kolmandaks on riigieelarves alati raha liiga vähe või olukord pingeline. See oleks üks kokkuhoiukoht. Neljandaks, me leiame, et erakondade sisedemokraatiale mõjub äärmiselt hästi, kui nad peavad tegelema eelkõige oma liikmemaksude korjamisega ja elavate liikmete juurde saamisega, mitte ei ela väga mugavalt igas kuus arvele potsatavast maksumaksja rahast. Kuna tegemist on riigieelarve kulu vähendamisega, siis ei ole sellel riigieelarvele mingit negatiivset mõju, pigem on see positiivne. Tulevikus hakkaks iga-aastane summa erakondadele olema riigieelarvest 2,7 miljonit eurot. Ega mul pikemalt midagi selle juurde öelda ei olegi.

### 11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Külliki Kübarsepp, palun!

### 11:58 Külliki Kübarsepp

Tere ja aitäh! Mul on selline küsimus. Mis juhtub siis, kui näiteks parlamendis on esindatud kaheksa erakonda? Sel juhul peaks eelnõu kohaselt olema kogu eelarve 3,6 miljonit eurot. Kas see tähendab siis seda, et igal aastal, või alati valimiste järel, hakatakse ka seadust muutma?

### 11:58 Martin Helme

See ei tähenda seaduse muudatust. Meil on selgelt kirjas, et see summa on erakonna peale ühes aastas. Me räägime praegu sellest summast, mis on riigieelarves, ja see väheneks poole võrra. Aga seadusmuudatuse järgi oleks fikseeritud summa erakonna kohta. Kui erakondi oleks Riigikogus kas rohkem või vähem, siis see muudaks tõesti ka summat riigieelarves.

### 11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Madison, palun!

### 11:58 Jaak Madison

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Nagu ma aru saan, me hoiaksime sellega kokku 2,7 miljonit eurot maksumaksja raha, mida oleks hädasti vaja kasutada just nimelt teistes sfäärides, selle asemel, et kulutada seda parteikassa toitmisele. Kas te olete eelnõus ette näinud, kuhu võiks selle 2,7 miljonit esmajärgus kulutada – kas leevendada sotsiaalsüsteemi probleeme, lahendada riigikaitselisi küsimusi või kuhu see võiks minna?

### 11:58 Martin Helme

Täna! Selles eelnõus seda ette nähtud ei ole, aga kohe hakkame menetlema riigieelarvet ja selle kohta on meil terve hulk ettepanekuid, mille üks katteallikas on tõepoolest erakondade rahastamise vähendamine. Kohti, kuhu seda raha panna, on muidugi palju. Meie prioriteet on tõenäoliselt põllumeeste riigisisesed toetused.

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Külliki Kübarsepp, palun!

**11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Täpsustav küsimus: kust on see 450 000 tulnud? Ma saan aru, et praegu on eesmärk vähendada kindlasti erakondade rahastamist poole võrra. Aga kui juhtubki olukord, et meil on parlamendis rohkem erakondi, siis kaotab see põhimõte oma väärtuse.

**11:58 Martin Helme**

Eesti parlamendis on vist kõige rohkem seitse erakonda olnud, kui ma õigesti mäletan. Aga on olnud ka vähem, üks ole. Arvutus oli täpselt selline, nagu ma sissejuhatuses ütlesin: praegune summa pooleks ja olemasolevate erakondade vahel võrdselt ära jagatud. Sealt on see tulnud.

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Martin Kukk, palun!

**11:58 Martin Kukk**

Aitäh! Sellesama eelmise küsimuse jätkuks. Teoreetiliselt on sellisel juhul võimalik ka absurdne olukord. Teie eelnõu eesmärk on küll see, et väheneks riigi toetus erakondadele, aga kui tulevikus satub parlamenti näiteks rohkem erakondasid, siis kogu summa, mis erakondadele läheb, hoopis suureneb?

**11:58 Martin Helme**

Aitäh! Sellisel juhul peaks parlamendis olema üheksa erakonda. Ma arvan, et see spekulatsioon on natuke liiga lennukas.

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Jaanus Marrandi, palun!

**11:58 Jaanus Marrandi**

Tänan! Lugupeetud ettekandja! Mulle tundub, et siin on tegemist sihukese väikse kavala trikiga. Kas ei ole mitte nii, et EKRE praegune summa ongi 450 000 eurot? Teie justkui ei tahaks midagi ära anda. Miks just 450 000? Tegelikult oleks ju väga mõistlik, ma arvan, kui võtaks aluseks, et EKRE saaks näiteks 100 000 eurot. Kuidagi väga omakasupüüdlikud ettepanekud on teil.

**11:58 Martin Helme**

Aitäh! Ma täpsustan. Meie summa on väiksem kui 450 000, see on umbes 320 000. Tõepoolest, meie summa kasvaks. Aga see on lootuses, et ehk õnnestub teiste erakondade nõusolek saada. Ma olen valmis, et teistest erakondadest või fraktsioonidest tuleb parandusettepanek vähendada 100 000 peale. Meile see sobiks.

**11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Mart Helme, palun!

**11:58 Mart Helme**

Aitäh! Kohtus niisuguste spekulatsioonidega, nagu siin esitatakse – aga kui erakondi on rohkem? –, te muidugi häviksite, teid lükatakse kohe tagasi. Nii et ärge spekuleerige, lugupeetavad! Täpselt samamoodi ärge spekuleerige omakasupüüdlikkuse motiiviga! Meie Konservatiivne Rahvaerakond sai Riigikokku ilma riigi toetuseta – vähemalt arvestatavat toetust ei olnud, see oli 800 eurot kuus. Saime hakkama, põhiliselt liikmemaksudega. Tehke järele! Aga küsimus on selline: kuivõrd võimaldab see eelnõu parandusettepaneku tegemist, sealjuures summa allaviimiseks?

**11:58 Martin Helme**

Aitäh! Kindlasti on võimalik, kui me seda menetlust jätkame, summat muuta. Selge see.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Jaanus Marrandi, palun!

### **11:58 Jaanus Marrandi**

Täna! Ma võtan kinni teie erakonna esimehe sõnadest, et Eesti riigi toetus oli 8000 eurot. Vaadates teie tegevust siin, tekib küsimus, et järsku oli teil mõne muu riigi toetus, mitte ainult Eesti riigi toetus. Nali naljaks. Aga võib-olla teeksime siis üldse nulli. Mulle tundub, et teie ettepanek on kantud sügavast populistlikust sisust, teades, et see niikuinii kuhugi ei jõua.

### **11:58 Martin Helme**

Aitäh, härra Marrandi! Kui kõik see raha, millest ma olen kuulnud – et mulle maksavad ameeriklased, juudid, venelased, vabamüürlased –, mulle päriselt ka kohale jõuaks, siis ma oleksin väga rikas inimene, rikkam kui Bill Gates. Muidugi selliste vihjete või süüdistuste loopimine ei ole naljakas. Ja see ei ole ka populism, sellepärast et see on üks meie valimislubadustest. Võib muidugi arvata, et teie meelest on kõik meie valimislubadused populism. Aga me täidame oma valijatele antud lubadust vähendada erakondade rahastamist, vähemalt tuleme selle ettepanekuga oma kolleegide ette ja vaatame siis, kui hääletamiseks läheb. Igaüks näitab oma lipuvärve. Meie oleme nõus ka nulliga, muide, aga me anname endale aru, et kui me tuleksime nulliga siia pulti, siis tehtaks veel kohatumaid nalju.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Enn Eesmaa, palun!

### **11:58 Enn Eesmaa**

Suur aitäh! Austatud esineja! Selles küsimuses, mida ma esitan, ei väljendu minu isiklik arvamus. Küsin lihtsalt, et edendada intellektuaalset debatti. Kas te seda eelnõu kokku seades ei ole mõelnud ka sellele, et võib-olla oleks õigem ja ka rahvale arusaadavam, kui vastupidi, riiklik toetus erakondadele oleks ainus rahaline toetus. Et edaspidi ei saaks erakondi üldse enam toetada rahajõmmid, sest praktika on näidanud, et nende nii parteilised kui ka ilmavaatelistes suundumused on väga laia spektriga. Nad ei ole valinud ühte teed, vaid nad toetavad igaks juhuks kõiki, tont teab, mille pärast küll. Kas teil sellist mõtet ei ole olnud?

### **11:58 Martin Helme**

Aitäh! Filosoofilise mõttearenduse seisukohalt on see küsimus väga tänuväärne. Meie erakonna suhtumine sellesse on vastupidine. Meie leiame, et erasektori toetus ja eraisikute toetuse osakaal erakondade rahastamisel peaks olema tunduvalt suurem. Üks väga oluline osa kodanikuühiskonnast on see, et kodanikud saavad toetada poliitilist tegevust. Nii et pigem vastupidi. Meie soov ja selle seaduseelnõu üks mõte on suurendada eraisikute osalust poliitikas läbi nende rahakoti, aga selliselt, et nad ise langetaksid valiku, kellele ja kui palju anda. Mitte niimoodi, et meie siin saalis otsustame, kui palju me võtame maksumaksja taskust raha ja kuidas me seda parteidele omavahel jagame. Seda me kindlasti ei poolda, et eraisikute toetus ära võtta. Pigem vastupidi, me oleme mõelnud, kuidas oleks võimalik tagasi tuua firmade annetused niimoodi, et seal ei oleks väga ohtlikke nüansse, olgu välisfirmade toetused või rahvusvaheliste suur korporatsioonide toetused, riigifirmade või riigi osalusega firmade toetused jne. Me leiame, et ka see piirang tuleks uuesti läbi mõelda.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Liina Kersna, palun!

### **11:59 Liina Kersna**

Aitäh! Ma jätkan samal teemal. Te tõesti kirjutate oma eelnõu seletuskirjas, et põhjendatud oleks ka see, kui erakondade rahastamine riigieelarvest täielikult lõpetada. Kas teie hinnangul erakondade sõltumatus suureneb või väheneb, kui riigieelarveline toetamine täiesti lõpetada ja andagi erakonnad näiteks ettevõtjate toetada?

### **11:59 Martin Helme**

Sõltuvus riigieelarvest väheneks, see on ju selge. Siin on, ma arvan, meil lähenemisviiside erinevus. Meile tundub, et Eestis on niikuinii liiga vähe maailmavaatelisi erakondasid. Me ise arvame, et me oleme selgelt maailmavaateline või ideepõhine erakond. Iga raha me vastu ei võta. On käidud pakkumas, olen ka ära öelnud. Päris korralikke summasid on pakutud. Selle vastu, millest siin juttu on olnud, et satutakse sõltuvusse kas rahajõmmidest või rikastest ettevõtetest, aitab läbipaistvus, aitab erakonna sisedemokraatia. Need on asjad, milleks on võimalik erakondi ka seadusandlikult n-ö kohustada. Nii et selle asja vastu on võimalik võidelda teistmoodi. Aga kindlasti parandab see kodanikuühiskonda, kui erakonnad peavad enda käimas hoidmiseks pöörduma oma liikmete ja kodanike poole, mitte võtma ise oma otsusega maksumaksja taskust raha.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Jaak Madison, palun!

#### **11:59 Jaak Madison**

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kui mõni rahvasaadik sotsiaaldemokraatide ridadest arvab, et Konservatiivset Rahvaerakonda on vaja toetada pigem mõne muu riigi annetustest kui Eesti riigi vahenditest, siis ma pean tuletama meelde, et nii mitmeski suures küsimuses on Konservatiivse Rahvaerakonna taga siiski 80% Eesti elanikkonnast. Me ei vaja annetusi teiste riikide ärimeestelt, kes sõltuvad näiteks Venemaa transiidist. Aga see selleks. Kui me räägime 2,7 miljoni euro kokkuhoiust selle nimel, et erakonnad võiksid natuke oma kontorivõrku, personalikulusid kokku tõmmata või jätta mõne kringli ostmata – kulutada selle raha kas või erakoolide toetamiseks või laste koolilõunatoetuse suurendamiseks riigieelarvest –, siis ma arvan, et on väga kohatu arutada, kas me ikka saame 2,7 miljonit eurot kokku tõmmata. Mis te arvate, härra Helme, kas koalitsioonierakonnad näitavad oma rahvale pühendumust, kui nad hääletavad selle eelnõu vastu?

#### **11:59 Martin Helme**

Ma arvan, et nad ei näita välja erilist arusaamist sellest, millised meelsused on inimeste hulgas. Ma arvan, et mitte ainult selle eelnõu kontekstis, vaid ka praegu väga tulise kuluhüvitiste teema kontekstis on Eestis liiga palju parlamendierakondi, kes on ennast täiesti isoleerinud avalikust arvamusest. See on väga kahetsusväärne. Nad ei näita välja ka seda, et nad sooviksid mõelda ratsionaalse ja parema majandamise peale. Erakonnad priiskavad liiga palju, see on minu meelest täiesti ilmne. Toiduahelad on väga pikad, kulusid ei loeta peaaegu üldse. Kui ei osata piskuga oma erakonda majandada, siis on ju ilmne, miks ei osata ka riiki efektiivselt majandada.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Mart Helme, palun!

#### **11:59 Mart Helme**

Aitäh! Mind ikka tõsiselt hämmastab, kuidas siin loobitakse süüdistusi võõrriikide käsilaseks olemise kohta, samal ajal kui koalitsioonierakonnad kavatsevad 5,2% Eesti maismaast ära kinkida agressorriigile, kes meile selle eest isegi aitäh ei ütle. Nii et kes on kelle käsilane ja kes teenib kelle huve, see on siin saalis ilmselt selge. Aga minu küsimus puudutab rahastamist. Me näeme praegu – eile vist oli lehtedes – , et korruptsioonisüüdistuse alla langenud suurärimehed on suurte summadega finantseerinud kõiki koalitsioonierakondi. Kas selles olukorras ei peaks panema mingisuguseid piiranguid ka eraannetustele – eriti kui need tulevad ärirahadest, mitte inimeste oma rahakotist – ja piirama selle ühekordse, teatud summa ulatuses tehtava annetusega?

#### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Seda võib kindlasti kaaluda. Lõppkokkuvõttes on tõesti demokraatiale ohtlik, kui mõni erakond saab arvestatava osa oma sissetulekust ühelt inimeselt või ühelt inimeste grupilt. Ja selle seaduse eesmärgiga see kindlasti kooskõlas ei ole. Meie tahame suurendada eelkõige liikmete osalust erakonna rahastamises ja seada summale piirmäära. Siin saalis on olnud juttu sellest, et ka valimiskampaaniale

võiks panna ülempiiri. Mina kui turumajandust pooldav inimene leian siiski, et ei ole vaja piirata mitte seda, kui palju sa saad kulutada, vaid tuleb piirata sissetulekuid ja vähendada sellega parteide laristamist. Nii et võib kaaluda, aga selles eelnõus seda muidugi ei ole.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Peeter Ernits, palun!

#### **11:59 Peeter Ernits**

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kirvega vehkida on muidugi meeldiv ja lihtsad lahendused toimivad alati. Aga mulle meeldiks, kui kogu erakondade rahastamise süsteemi vaadataks tervikuna – kui me suudaksime väärata sellist praktikat, et raha hulk on korrelatsioonis saadikute arvuga siin saalis, ja mitte ainult ajutiselt sel hetkel, kui n-ö kartellierakonnad on pilli lõhki ajanud ja uustulnukad mingil hetkel läbi pilu sisse pääsevad. Oleks hea seda stabiilselt tagada. Nii et ma olen selle poolt, et tuleks vaadata tervikuna. Kirvega pealemineku asemel võiks vaadata laiemalt kogu erakondade rahastamise süsteemi.

#### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Minu meelest on see täiesti terviklik lahendus. Erakondade rahastamine riigieelarvest on praegu lahendatud keerulisemalt, kui see eelnõu ette näeb. Kui siin on küsitud firmade annetuste kohta, siis neid praegu ei ole. On küsitud eraisikute annetuste kohta. On ju võimalik lisada siia seadusesse parandusettepanek, seada ülempiir ka eraisikute annetustele. Selle ettepaneku saab Keskerakonna fraktsioon alati teha.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Märt Sults, palun!

#### **11:59 Märt Sults**

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Miks mitte korraldada rahvareferendum ja koristada üldse ära eraannetused ja firmade annetused? Me kõik ju teame, et siin saalis on vastu võetud väga-väga palju seadusi, mis on mingisuguse firma nägu. Kui teha rahvahääletus, referendumitaoline asi, siis rahvas ise otsustab, milliseid erakondi riik peaks toetama, milliseid mitte. Siis saab panna ilusti-kenasti kuus erakonda ritta. Äkki selgubki nii, et teie erakond saab hirmsa nutsu, aga mõni erakond saab väga vähe. Ma pidasin silmas, et ka Keskerakond saaks hirmsa nutsu, aga mõni saaks natuke vähem. Miks me ei võiks küsida rahva käest, miks me peame seda siin arutama?

#### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Nagu te kõik olete kursis, mina olen väga rahvahääletuse usku inimene. Ma olen väga seda meelt, et rahva kollektiivne tarkus on kindlasti suurem kui selle saali kollektiivne tarkus. Mul ei ole mingit kahtlust selles, et kui viia see debatt avalikkuse ette ja kõik argumendid põhjalikult läbi arutada, kõik võimalused läbi mängida, siis tuleks sealt mõistlik otsus. Missugused need summad siis oleks või kas üldse mingid summad tuleks, seda ei oska praegu keegi öelda. Aga ma olen täiesti nõus sellega, et kui tegemist on rahva rahaga, siis rahvas peab saama selle kasutamise üle otsustada.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tarmo Tamm, palun!

#### **11:59 Tarmo Tamm**

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Summa suuruse üle võib ju alati vaielda ja selle järgi, kuidas riigil ja majandusel läheb, kuidas riik toimib, võib seda üle vaadata. Aga küsimus on põhimõttes. Minu teada oli Läti hiljaaegu ainuke riik Euroopa Liidus, kus ei olnud riigi rahalist toetust erakondadele. Nagu me teame, seal valitsesid oligarhid. Ja Läti sai aru, et seda teed ei ole võimalik edasi minna. Aga mu küsimus on pigem selles, et mis on selle loogika mõte – kui Riigikogus on ühel erakonnal 6 saadikut ja teisel 36, aga nad saavad riigilt võrdset rahastust. Kuidas seda lahti seletada? Sellest ma küll kuidagi aru ei saa.

### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Nagu te näete, meie eelnõu on kompromissettepanek. Me ei räägi nullist eurost maksumaksja rahast. Me mööname, et ainult erarahastamisega on needsamad riskid, millele just praegu viidati. Kuidas teha nii, et rahastamine oleks võrdne? Loogika on väga lihtne. Riik on seadnud kõikide erakondade aruandlusele ja tegevusele ühesugused nõuded. Erakonnad on erineva suurusega – neil on erineva suurusega liikmeskond ja erinev organisatoorne võimekus –, ja selles peitubki nende tugevus. Riik annab kõigile võrdselt baasraha, millega nad peavad ära tegema kindlad asjad, on need aruanded või on see mingisuguse väiksema kontorivõrgu pidamine. Selle raha eest, muide, on võimalik ka täiesti edukalt pidada kampaaniaid, kui neid teha säästlikult ja mõistlikult. Ja kui keegi tahab rohkem teha, siis ta saab alati oma liikmetelt rohkem panust küsida või sponsorite/annetajate juurde minna. Selles on loogika.

### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Priit Sibul, palun!

### **11:59 Priit Sibul**

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Huvitav, mul on Tarmo Tammega natukene sarnased mured. Ei tea, kas sellepärast, et me tuleme ühest ringkonnast. 2008. aasta uurimuse järgi oli Euroopa Liidus kolm riiki, kus riigieelarvest erakondasid ei toetatud. Tarmo mainis küll ainult Lätit, aga Küpros ja Malta on ka sellised. Ülejäänud kohtades, vähemalt selle uurimuse ajal, toetati. Võib-olla Lätit me teame veidi paremini – siin juba viidati ka oligarhiteemale. Ma sain aru, et teie jaoks on ideaal see, kui riigieelarvest parteisid ei toetata, aga eraannetajad võiksid toetada. Ma arvan, et me teame suhteliselt hästi, mis Lätis on. Kas teie hinnang ongi see, et Läti olukord selles valdkonnas on parem kui meie oma? Kui te loobute oma ideaalsest plaanist, mille järgi riigieelarvest ei tohi üldse toetada ja ainult eraannetajad jäävad toetama, siis kus see piir võiks teie arvates olla – mis oleks maksumaksjate ja eraannetajate proportsioon?

### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Ma arvan, et kui me räägime Läti poliitikast, siis Eesti ja Läti vahel on erinevusi muudes valdkondades ka, mitte ainult poliitikas. Näiteks sai meie sõsarpartei Lätis sisse ilma riikliku rahastuseta – või ütleme, tänu sellele, et seal ei olnud riiklikku rahastust – kaks valimistsükli varem, kui Konservatiivne Rahvaerakond Eestis parlamenti sai. Lätis on palju suurem probleem maksude kogumisega kui Eestis. Lätis on teistsugused ühiskondlikud tingimused, mõnes valdkonnas spetsiifiliselt teistsugused, täpselt samamoodi Maltal või Küprosel. Ma pean seda üldiselt halvaks, kui parteid ennast maksumaksja rahaga ise rahastavad, sest see uuristab demokraatiat. See õõnestab kodanikuühiskonda ja uuristab demokraatiat. Ma arvan, et needsamad probleemid, millele siin on tähelepanu juhitud, nagu parteide korrumppeerumise probleem, on ikka alles. Täpselt samamoodi on parteisid võimalik korrumppeerida ka riigi rahaga, muuta nad n-ö eurousku. Ega ideoloogiline surve ei kao ära siis, kui rahastaja ei ole enam erasektor, vaid on avalik sektor. Siis on lihtsalt teistsugused surved. Erakondade korrumppeerumise vastu tuleb võidelda teiste meetoditega, õiguskaitsemeetoditega.

### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Henn Põlluaas, palun!

### **11:59 Henn Põlluaas**

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud sõnavõtja! Eestis on aastaid räägitud demokraatia defitsiidist, rahva ja võimude võõrandumisest. Võimulolijad on viimastel aastatel – vastupidi sellele, mida terve mõistus nõuaks – seda lõhet ja võõrandumist ainult suurendanud küll rahvakogu ettepanekute jäakeldrisse summutamisega, ESM-iga, homoseadusega, immigratsiooniküsimusega. Erakondade rahastamise vähendamise küsimus oli ka rahvakogu üks peamistest, väga oluliseks peetud teemadest. Kui nüüd Riigikogu taas hülgab selle rahva seas oodatud otsuse, siis mis signaali see Eesti ühiskonnale saadab?

### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Kindlasti saadab väga halva signaali. Enne valimisi kasutasid meie erakond, Vabaerakond ja ka meedia väljendit "kartellierakonnad". Need olid need neli erakonda, kes olid eelmises koosseisus selgelt saavutanud teatud küsimustes omavahelise vaikiva kokkuleppe, et neid teemasid ei torgita. Nüüd, uues koosseisus neid teemasid torgitakse. Loomulikult on võimalik nendel n-ö vanadel kartellierakondadel teha nägu, et midagi ei ole muutunud, ja hädaldada populismi kasvu üle. Aga see, mida nemad nimetavad populismiks, on tegelikult demokraatia ehk rahva arvamuse kuulamine, oma valijatelt saadud mandaadi täitmine ja demokraatia toimimine. Nii et põhimõtteliselt, kui ei olda nõus üldse mingeid muudatusi mitte kuidagi menetlema – kõigele lihtsalt öeldakse ei –, siis see saadab selge signaali, et kartellierakonnad ei kavatsegi oma käitumist ja mõttemalli muuta. Ma arvan, et nad teevad seda omaenda edasise rahvast võõrandumise hinnaga.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Ken-Marti Vaher, palun!

#### **11:59 Ken-Marti Vaher**

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Ma tahaksin natuke selgust saada teie vastustes ja põhimõtetes, mida te olete püüdnud eelnõu vormi valada. Öelge palun, kas ma põhimõtteliselt mõistan õigesti teie arusaamu parlamentaarse riigi demokraatiast ja läbipaistvusest. Tegelikult on teie ettepanek, mida te küll siia eelnõusse otseselt kirja ei ole pannud, see, et Eesti ühiskonna ja poliitika läbipaistvus suureneb siis, kui lõpetada parteide rahastamine riigieelarvest ja võimaldada juriidilistel isikutel parteisid rahastada, erinevalt praegusest olukorrast.

#### **11:59 Martin Helme**

Ei, seda ma ei ole öelnud, et me peaksime seda võimaldama. Ma ütlesin, et see on teema, mida tuleks arutada. Jah, põhimõtteliselt olete õigesti aru saanud, et meie meelest tugevneb kodanikuühiskond ning suureneb erakondade sisedemokraatia ja ka läbipaistvus, kui me jõustame korralikult erakonnaseaduse ja vaatame hoolikalt, kes, mida ja kellele annab. Põhimõtteliselt olete õigesti aru saanud.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Kalle Laanet, palun!

#### **11:59 Kalle Laanet**

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Kuulates neid vastuseid, mis te siin annate, ma olen sügavas hämmingus, et kuhu ma küll sattunud olen, kolmandat korda. See on ikka täitsa uskumatu seltskond. Aga see selleks. Kui ma kuulan teie retoorikat – rahvas ja kodanikuühiskond jne –, siis kas te oskate mulle öelda, kui mitme inimesega väljastpoolt fraktsioone te olete rääkinud konkreetselt selle eelnõu sisust ja algatamisest? Teiseks, rääkides avatusest, võib-olla te avate meile ka ühe sellise detaili ja ütlete, kelle raha eest toodi eile maakondadest inimesed kuue bussiga Tallinnasse?

#### **11:59 Martin Helme**

Aitäh! Uskumatu seltskond muidugi. Me iga päev imestame, kui me tööle tuleme. Uskumatu seltskond! Esimene küsimus oli, kellega me oleme rääkinud. Me oleme sellest teemast rääkinud kõigiga peale Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide. Mitte fraktsiooni esimeeste, vaid saadikutega. Teine küsimus oli, kelle raha eest toodi bussid. See raha tuli Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna eelarvest. Meie eelarve koosneb riigi rahast ehk riigieelarvelisest toetusest ja annetustest.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Uno Kaskpeit, palun!

#### **12:00 Uno Kaskpeit**

Aitäh, härra eesistuja! Kui kuulata siin vanade erakondade liikmete sõnavõtte, siis kõik näevad hirmus suurt ohtu eraisikute annetamises. Aga kui vaadata ajalugu, siis millegipärast on kõik need vanad erakonnad võtnud eraisikutelt vastu miljonites annetusi. Siit ka minu küsimus. Kas me ei peaks siiski üle vaatama ka eraisikute annetamisi ja neid summasid?

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Tõsi, täiesti tõsi. Eriti eelkõneleja erakond ehk Reformierakond saab igas kvartalis eraisikutelt väga suuri summasid. Tõsi küll, nemad ei nurise selle üle. Võiks kaaluda küll. Praegu seda eelnõus ei ole, aga nagu juba mitu korda öeldud, seda eelnõu on võimalik menetlemise käigus täiendada.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Kristjan Kõljalg, palun!

#### **12:00 Kristjan Kõljalg**

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt teen mõned teie jutust tulenevad tähelepanekud ja siis esitan ka küsimused. Eesti on demokraatlik vabariik, kus me lähtume esindusdemokraatiast. Iga nelja aasta tagant on Riigikogu valimised, kus rahvas määrab enda esindajad, ja nii on ka EKRE ju siia saabunud. Selles suhtes, ma arvan, et see kooslus siin on täpselt läbilõige meie valijaskonnast. Ma ei alahindaks neid inimesi, kes siin saalis on, kaasa arvatud teid ennast. Aga üks tähelepanek. Te väitsite, et EKRE ei ole varem siin saalis olnud. Tõele au andes tuleb ju öelda, et Rahvaliidu nime all olete te ka varem siin saalis olnud. On küll läbi elatud teatud muutused, aga siiski, te olete Rahvaliidu nime all siin olnud. Tasub ju ka sellele ajaloolisele tõele näkku vaadata. Aga te räägite maksumaksja raha kokkuhoidmisest ja suurtest ideaalidest, et ei peaks üldse toetust olema.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Palun sõnastage küsimus! Meil on aega üks minut.

#### **12:00 Kristjan Kõljalg**

EKRE enda rahastus kasvab selle eelnõu järgi ca 30%. Kus see loogika on?

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Meie ei häbene oma erakonna pikka ja uhket ajalugu, pole kunagi häbenenud. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna eelkäijad ulatuvad aastasse 1990. Õnneks elas erakond läbi puhastuse, väga põhjaliku ja suure puhastuse, mille käigus muutus erakonna platvorm, põhikiri, peaaegu kõik juhtorganid, ja ma julgen väita, et väga olulistes küsimustes ka mentaliteet. Ma väga soovin, et Reformierakond elaks läbi samasuguse puhastuse. Nagu ma juba ühe korra ütlesin, meil ei oleks midagi selle vastu, kui erakondade rahastus tuleks kõigile sellel tasemel, kus see meil praegu on, või väheneks sealt veel tunduvalt allapoole. Meie saaksime hakkama, täiesti rahulikult saaksime hakkama. Nagu Mart Helme ütles, me jõudsim siia parlamenti, ilma et meil oleks olnud sisuliselt riiklikku rahastust. Meil ei oleks sellega probleemi. Me oleme selle arvu eelnõusse pannud, nii nagu arvutusloogika oli, et vähendada praegust summat poole võrra ja võrdsustada erakondadele antavad summad. See on viis, kuidas selline summa on saadud. Kui see teeks eelarve vastuvõtmise siin saalis tõenäolisemaks, siis aga palun, toome selle summa allapoole.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Terje Trei, palun!

#### **12:00 Terje Trei**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kuulates teie vastuseid, eriti viimast, pean mina küll ütlema, et mentaliteedi muutust vist ei ole võrreldes teie eelkäijatega, sest Rahvaliitu ma tunnen ise päris hästi. Te ütlesite, et teie ettepanek ei ole populism, vaid valimislubaduse täitmine. Üks ei välista ju teist, valimislubadus võib olla väga populistlik, nagu teie praegune lubadus ilmselgelt ka on. Just seetõttu, et kui te teete ettepaneku vähendada rahastamist ja samas tahate ise seeläbi suurema tüki haugata, siis

minule meenutab see ettepanek väga ühte lõunariikidest pärit klounipartei tegevust, millega saadi kõik rahvas enda taha. Palun öelge, kas teile endale ei tundu see ikkagi natuke populistlik!

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Erinevus meie ja Reformierakonna populismi vahel on see, et meie täidame oma lubadusi. Nii see käib. Ma saan aru, et te viitasite Beppe Grillole ja Cinque Stellele. Ei, me ei näe mingit seost selle erakonnaga.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Henn Põlluaas, palun!

#### **12:00 Henn Põlluaas**

Aitäh! Populismisüüdistus erakonnalt, kes ise lubas meid viia viie rikkama riigi hulka, on muidugi üsna kummaline. Aga tegelikult ma tahtsin esitada küsimuse seoses sellega, et Kalle Laanet tundis huvi, kellega on EKRE selle eelnõu suhtes kokku leppinud. Ma tahan küsida, kas näiteks Reformierakond või muud koalitsioonierakonnad on käinud enda esitatud eelnõusid meie fraktsioonile või fraktsiooni esimehele tutvustamas. Kas sellised küsimused ja imestamised ja süüdistused on põhjendatud?

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Terve selle koosseisu aja jooksul, kui meie oleme erakonnana siin olnud, on meie juures käinud ühe korra sotsiaaldemokraatide esindaja, kes tutvustas valimisea langetamise eelnõu ja küsis toetust põhiseaduse muudatuseks. Rohkem koalitsioonist ei ole käidud. Opositsioonierakondade eelnõude üle on meil omavahelist suhtlust olnud, ehkki see ei ole küll tavaliselt nii ametlik, et tullakse kohe fraktsiooni külla ja küsitakse. Aga koalitsioon ei ole kunagi pidanud vajalikuks meilt midagi küsida ega meile midagi rääkida.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Peeter Ernits, palun!

#### **12:00 Peeter Ernits**

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma jätkan oma eelmist küsimust. Siia saali saab tegelikult n-ö ilma rahata eelkõige kriisiolukordades. Aga pigem peaks mõtlema, kuidas tuleks erakondi stabiilsetes olukordades rahastada. Miks te ei ole esitanud vähegi terviklikumat erakondade rahastamise süsteemi, mis hõlmaks nii eraldi riigieelarvest kui ka eraisikute annetusi? Siis oleks lihtsam rääkida.

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Ma ei saa tegelikult aru, mis see suur süsteem on, mis siin muutmist vajab. Me räägime, et on kaks või kolm põhimõttelist asja, mida saab või on vaja muuta. Üks on see, kui suur on summa riigieelarvest ja seda kõnealune eelnõu käsitleb. Teine on see, millest on ka juttu olnud, kas firmad peaksid saama annetada. Selles eelnõus me seda ette ei näe. Ja kuna me ei ole seda omavahel ka väga põhjalikult läbi vaieldud, siis ma ei saa teile öelda, kas me oleme jah- või ei-positsioonil. Aga ma olen öelnud, ja selle juurde ma ka jään, et seda teemat võiks arutada. Kolmas küsimus, mis on täna siit läbi käinud, on see, kuidas erakonda mittekuuluvate isikute, aga ka erakonda kuuluvate jõukamate inimeste suurannetusi peaks käsitlema ja kas peaks olema ülempiir. Me teame, et Eesti seadustes on sularahaannetustele ette nähtud ülempiir, see on 1200 eurot aastas, mis on minu meelest suhteliselt laest võetud arv. Siin väga keerulist süsteemi ei ole. Üks asi, millest võiks rääkida, aga mis ei ole selle eelnõu teema, on läbipaistvuse suurendamine ehk aruandluse muutmine avalikkusele lihtsamini jälgitavaks ja paremini kontrollitavaks. Praegu on erakondade rahastamise aruanded põhimõtteliselt ausõna peal. Üksikutel juhtudel teeb Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjon auditi, aga sisuliselt on erakondade öeldud andmestik see, mis avalikkusele välja läheb. Eks siis erakonnad ise tea, kui põhjalikult nad oma aruandeid teevad ja kui palju seal võib vigu sees olla, kui tuleb kontroll sisse. Ma võin öelda, et meie oma erakonnas jälgime väga-väga hoolikalt, et kõik oleks punktipealt korras, sest me teame, et me oleme erilise luubi all. Nii et ma arvan, et siin ei ole väga suurt süsteemi, mida ümber ehitada.

**12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Ants Laaneots, palun!

**12:00 Ants Laaneots**

Suur tänu, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kuuldes teie seisukohta selle kohta, et erakonnad peaksid üldse loobuma riigi rahaeraldiseist ja täielikult üle minema eraisikute või ettevõtjate rahastamisele, meenus mulle kohe nii miljardär Berlusconi ja tema partei kui ka Itaalia maffia, aga ka miljardär Berežovski, Gussinski jt Venemaa Föderatsioonist. Kaks küsimust teile. Kas erakonnad mitte ei muutu siis teatud ettevõtjate, äriühingute ja poliitiliste grupeeringute mängukanniks või hääletoruks, nagu oli Lätis alles 1990. aastatel? Teine küsimus on võib-olla natuke provokatiivne. Andke andeks! Kas teie eesmärk on luua Eestis korruptiivne, oligarhiline või mafioosne ühiskond?

**12:00 Martin Helme**

Aitäh! Naljakas, mulle ei tulnud meelde mitte Berlusconi, vaid Sõõrumaa nimi. Ei, meie eesmärk ei ole kindlasti luua mafioosset riiki. Vastupidi. Aga nagu ma olen juba öelnud, kuritarvituste vastu tuleb võidelda õiguskaitseorganitel. Aga me ei räägi siin praegu sellest. Me keegi ju ei usu, et seadusi täidetakse sellepärast, et nii on seaduses kirjas. Seadust täidetakse sellepärast, et selles on ette nähtud sanktsioonid. Kui Eesti riik kardab ja see parlamendikoosseis kardab, et tekivad liiga mõjukad oligarhilised seosed parteide vahel, siis ma küsin, esiteks, kas neid praegu ei ole. Teiseks, kui me tahame neist lahti saada, siis selle probleemiga tuleb tegeleda, aga mitte parteide rahastamise muutmisega riigieelarvest, vaid erakonnaseaduse ja karistusseadustiku abil.

**12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Arno Sild, palun!

**12:00 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mina ei pääse Kagu-Eesti valijatega kohtudes peaaegu kunagi mööda erakondade rahastamise probleemist. Tahan küsida selliselt: kas ei oleks vaja teha tõsist uurimust rahva hulgas selle kohta, kuidas nemad suhtuvad erakondade rahastamisse? Siis ei oleks meil vaja siin saalis kembelda, kes on poolt, kes on vastu, kes arvab nii- või naapidi. Rahva hää on jumala hää. Siis teame, kuidas rahva suhtumine on, nii nagu ka migratsioonipoliitikaga, üle 80% rahvast arvab, et meil on vale poliitika. Kas ei peaks tegema sellist uurimust?

**12:00 Martin Helme**

Aitäh! Eks küsitlusi on muidugi tehtud. Küsitlus on midagi muud kui uurimus, rahvaküsitlus või referendum. Nagu ma juba enne ütlesin, mina olen kahe käega rahvalt arvamuse ja nõusoleku küsimise poolt kõigis riigielu tähtsamates küsimustes. Ma võin samamoodi kinnitada, et nendel kohtumistel, mis minul on inimestega või valijatega, on see teema sageli üleval. Meie valijate jaoks, või nende inimeste jaoks, kellega mina kohtun, on mõistetamatu, miks võtavad erakonnad endale riigieelarvest nii palju. Samuti on mõistetamatu, mida selle rahaga nii väga tehakse, kuhu seda nii palju kulub, et ilma hakkama ei saa. On selge soov, et seda raha vähendataks või erakondi riigieelarvest ei rahastataks. Samal ajal tuleb avaliku arvamuse küsitlustest tõepoolest selgelt välja ka see, et on hulk inimesi, kes jagavad seda positsiooni, mida siin esindab ilmselt kõige selgemini Reformierakond, et mida vähem eraannetajaid ja mida rohkem või selgemalt saab erakond raha riigieelarvest, seda vähem on rikastel inimestel võimalik erakondi mõjutada. Kõigi nende ilusate juttude juures sellest, kuidas rikkurid võivad hakata parteisid taskusse panema, ma küsin: kas nad siis praegu ei pane või? Minu meelest ei ole see Eestis praegu sugugi nii, et seda probleemi ei ole.

**12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Uno Kaskpeit, palun!

**12:00 Uno Kaskpeit**

Aitäh, härra eesistuja! Väga austatud kolleeg Ants Laaneots millegipärast magab maha alguse, kus tutvustatakse, kui palju jagatakse riigieelarvest raha fraktsioonidele. Ehk härra Helme täpsustab uuesti härra kolleegile, kui suur on see summa, mida kõik hakkavad saama.

#### **12:00 Martin Helme**

Jah. Riigieelarvest oleks see selle koosseisu puhul 2,7 miljonit eurot aastas ja igale erakonnale 450 000 eurot aastas. See on väga kopsakas summa.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Viktor Vassiljev, palun!

#### **12:00 Viktor Vassiljev**

Aitäh, härra juhataja! Hea kolleeg Martin! Ma tõepoolest imetlesin kogu seda etendust. Suurepäraselt ette valmistatud, stsenaarium paigas, iga fraktsiooni liige esitab teile kaks repliiki, mille peale te saate jälle laulda oma aariat. Suurepärase stsenaarium! Teema on absoluutselt ohutu – teie rahastamine suureneb, teiste oma väheneb, pole seda hirmugi, et sellest asja saaks. Aga te olete tõepoolest kõik oma üritused alati suurepäraselt lavastanud, olgu tõrvikutega või sõnnikuharkidega, teil on väga head stsenaaristid ja suurepärased näitlejad. Kultuurikatlas võiks seda kõike korrata, ilmselt stsenaarium on teil alles. Ei, asja sellest ei saa niikuinii, siin pole millestki rääkida ega midagi hääletada. Aga minu küsimus on see: kas te ei tahaks oma etendustele pileteid müüa? (Naer saalis.) Saategi oma rahastuse.

#### **12:00 Martin Helme**

Aitäh! Meie erakond teenib tulu. Ka kaubamüügist. Müüme märke, salle, oma sümboolikaga rätikuid ja vihmavarje. Võime ka etendustega raha teenida. See on väga oluline sidususe tekitamiseks erakonna sees ja erakonna liikmete vahel. Täna ka komplimendi eest, et meil on suurepärase stsenaarium! Ma ütlen siiski, et me ei kirjuta seda üles, vaid see tuleb loomuliku andena. Aga ma rõhutan veel kord, kui teile tundub, et see summa on liiga suur, siis vähendame seda ometi. Meie ei ole vastu.

#### **12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Kristjan Kõljalg, palun!

#### **12:00 Kristjan Kõljalg**

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Viimaste vastuste valguses selline küsimus. Te peate vajalikuks järjest uute rahvahääletuste korraldamist. Kas te ei arva, et esindusdemokraatias olete rahvaesindajana ebaõnnestunud, kui peate iga tähtsama küsimuse juures uuesti tagasi minema rahva juurde, sest rahvas ei saa teid usaldada neljaks aastaks Riigikokku?

#### **12:01 Martin Helme**

Aitäh, hea kolleeg! Vastupidi, meie siin, konservatiivid, oleme suurepärase edulugu. Kõige väiksema fraktsioonina mõjutame me nii diskussiooni kui ka narratiivi ja agendat. Me oleme suurepärase edulugu. Probleem on selles, et hoolimata meie väikesest fraktsioonist jätkub rahva arvamuse eiramine ja sellest teerulliga ülesõitmine. Vasturohi oleks rahvahääletused.

#### **12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandjaks palun kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Martin Kuke!

#### **12:01 Martin Kukk**

Austatud esimees! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjonis arutasime Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esitatud eelnõu 32. Eelnõu algataja esindaja tutvustas komisjonile eelnõu ning märkis, et peamine ettepanek on muuta erakondade rahastamise süsteemi selliselt, et erakondade riigieelarveline rahastamine väheneks poole võrra ning kõik Riigikogus esindatud erakonnad saaksid riigi toetust võrdselt summas 450 000 eurot aastas. Muudatus annaks nende sõnutsi erakondadele

võrdsed võimalused valimiskampaaniaks ning parandaks väikeste erakondade olukorda. Komisjoni istungil otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks 2015 ehk tänaseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (otsus oli konsensuslik) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 29. oktoober s.a kell 17.15 ehk kümme tööpäeva (ka see otsus oli konsensuslik). Lisaks määrati ettekandja ja sellega eelnõu käsitlemine komisjonis piirdus. Aitäh!

#### **12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja, teile küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soovi avada läbirääkimisi? Palun, Jüri Adams!

#### **12:01 Jüri Adams**

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Vabaerakonna fraktsiooni liikmed tunnevad sümpaatiat selle eelnõu vastu ja meil on hea meel, et Eesti Konservatiivne Rahvaerakond on selle algatuse teinud. Me toetame sellega edasi minemist. Tahame, et esimene lugemine lõpetataks ja siis mindaks selle asjaga sisuliselt edasi.

Siin toimus väga huvitav sisuline diskussioon ettekandja ja küsijate vahel. Kui lubate, siis kõigepealt mõned lisandused sellele diskussioonile. Esiteks, rahvaesindaja Tamm ja mitmed teised tõstatasid küsimuse, kuidas on olukord meie naaberriigis Lätis. Nii palju kui meil on õnnestunud välja selgitada, siis praegu on Lätis kehtestatud riigipoolne rahaline toetus. Ma ei tea päris kindlasti, kellele toetusraha läheb, kas erakondadele või fraktsioonidele, aga toetamise põhimõte on samasugune nagu Saksamaal. Nimelt, Läti parlamendi valimistel saadud hääle arvu alusel toetatakse erakondi – oletame, et erakondi, mitte fraktsioone – igal aastal summaga, mis on pool eurot iga valimistel saadud hääle kohta.

Võrdluseks, kuigi Eestis toetatakse teistmoodi, on meil ühe hääle kohta jagatav raha umbes 9 eurot, nii et vahe Lätiga on meil praegu 18-kordne.

Teiseks, rahvaesindaja Laaneots nimetas siin Itaaliat ja rääkis mafioosset riigist. Põhimõtteliselt on igas riigis maffia ja korrupsiooni oht. Ma ei ole päris kindel, et Eesti ei kuulu ka samasse nimistusse nagu Itaalia. Viimaste kuude altkäemaksuskandaalid ei anna meile nagu põhjust olla kindlad, et me ei ole vähemalt samal tasemel või Itaaliast isegi kohati ette läinud selles valdkonnas.

Tõsi on see, et on rohkem kui üks võimalus, kuidas seda asja kujundada. Üks äärmus on see, et riik üldse rahaliselt ei toeta. Selline süsteem on praegu kolmes Euroopa Liidu riigis ja selline olukord oli ka Eesti esimeses vabariigis, st kuni 1934. aastani. Praegusel ajal oleks ilmselt õige nimetada Eesti riigi rahastamist ülerahastamiseks, sest see on põhjendamatult suur. Sel teemal on juba pikalt diskuteeritud, aga mul on hea meel, et sellest siin ka praegu juttu on.

Viimane märkus on see, et tõesti, praegusel ajal riigikorralduslikus praktikas, vähemalt Euroopas, kasutatakse valdavalt kombineeritud süsteeme. See tähendab, et erakonnad hangivad osa rahaliselt vahendeid otse annetustest ja osa tuleb mitmesugustest avalikest allikatest toetustena. Minule isiklikult on väga sümpaatne näiteks Saksamaal kehtestatud üldine kompromisspõhimõte. Ükskõik, kuidas seadustes on öeldud, kui palju mingil erakonnal on õigus saada riigi toetust, on ka ülempiir, st ükski erakond ei tohi saada avalikest allikatest rohkem raha, kui ta suudab ise liikmemaksudena ja annetuste korjamisega kokku panna. See on ilmselt mõeldud välistama võimalust, et oleksid ainult maksumaksja kulul tegutsevad erakonnad.

Kas mul on õigust aega juurde saada?

#### **12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Jah, palun! Kolm minutit lisaaega.

#### **12:01 Jüri Adams**

Täna! Mida nüüd ütelda selle kõige kohta natukene üldisemalt? Praegune arutelu on meie arvates läbimurde algus. Sellest teemast on räägitud, aga senini läbimurret ei ole olnud. Meil on hea meel, et Eesti Konservatiivne Rahvaerakond on võtnud selle teema ka enda eeskavas olulisele kohale. See ei ole veel päris läbimurre. Me loodame, et vajaliku muudatuse ettevalmistamisse lülituvad ka neli erakonda, mida on hakatud nimetama kartellierakondadeks, aga ma kuulsin siin täna ka terminit "vanad erakonnad". Ka nii ei ole ju iseenesest paha neid nimetada, aga loodetavasti see ei tähenda, et nad on tingimata raukerakonnad. Meie küsime nende erakondade esindajatelt Riigikogus, sellepärast et siin otsustatakse neid küsimusi. Meie arvates on tegemist ülerahastamisega. Esiteks on vaja vähendada

kogusummat. Teiseks oleks vaja muuta süsteemi. Kas sobib just täpselt see süsteem, mida pakub EKRE, või mõni teine, on iseasi. Valikuid on rohkem. Kolmandaks on vabaduse küsimus. Meile tundub üha rohkem – ka tänast diskussiooni jälgides –, et nelja vanema ja suurema erakonna esindajad, kes siin rääkisid, on mingil moel praeguse rahalise toetuse või ülerahastamise vangid. See vangisolek on mingil moel vabatahtlik vangistus – nad on ise läinud sinna vanglasse. Aga et see kammitseb, on täiesti selge. Nii et meie, Eesti Vabaerakonna fraktsiooni üleskutse on järgmine. Lugupeetud rahvaesindajad oma erakondade liikmetena, tulge palun sellest vanglast, kuhu te olete kas sattunud või läinud, välja! Teeme selle asja mõistlikult korda. Aitäh!

#### **12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 32 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 32 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 29. oktoobri kell 17.15. Head kolleegid, oleme läbinud teise päevakorrapunkti.

---

### **3. 11:02 Erakonnaseaduse täiendamise seaduse eelnõu (33 SE) esimene lugemine**

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. Tänane viimane päevakorrapunkt on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud erakonnaseaduse täiendamise seaduse eelnõu 33 esimene lugemine. Ettekandjaks palun Riigikogu liikme Külliki Kübarsepa!

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Hea istungi eesistuja! Head Riigikogu liikmed! Vabaerakonna fraktsioon esitas 14. mail Riigikogule erakonnaseaduse täiendamise seaduse eelnõu, mille eesmärk on reguleerida erakondade rahastamise põhimõtteid. Analooget ettepaneku tegi eelmisel aastal 3940 inimest, kes andsid ka oma allkirja.

"Lõpetada erakondade ületoitmine!" oli üks esimesi petitsoone, mida Riigikogu menetles. Jah, küll läbi kahe koosseisu, mis sisulisele arutelule üldse kasuks ei tulnud.

Vabaerakonna jaoks on tähtis järgida põhimõtteid, mida me püüame nii otseselt kui ka kaudselt selle eelnõu raames sätestada. Riigieelarvest eraldatavad summad erakondadele ei tohi ületada poolt seni makstud summast ehk 2,7 miljonit eurot. Riigieelarvest eraldatavad summad peavad kandma sihtotstarvet. Riigi toetuse jagamise aluseks peaks olema saadud häälte arv, mitte saadikute arv parlamendis. See tähendab toetuste jagamist ka kohalike omavalitsuste valimistel osalevatele valimisliitudele. Põhimõtted, mille järgi riigi eraldised peavad olema sihtotstarbelised ja hääle kaal saab toetuse aluseks, väljenduvad selle eelnõu raames kaudselt. Nende üle diskuteerisime ka põhiseaduskomisjonis. Puudutan seda teemat ka järgnevas sõnavõtus, sest minu meelest on see üks terviku osad.

Miks on need põhimõtted olulised? Eraldise vähendamine poole võrra peaks meie hinnangul aitama kaasa poliitilise mädapaise lahendamisele. Tuletame meelde, kuidas selline olukord sai üldse tekkida. Peale aastatuhandevahetust loodi uus erakond nimega Res Publica. Mitme asjaolu kokkulangemisel saavutati väga korralik valimistulemus, aga häda oli selles, et see läks paganama palju maksma. Kuskilt oli vaja saada allikaid, et kampaaniakulud kinni maksta. Ise valitsuses olles oli lihtne teha muudatus, mis kolmekordistas enne 2004. aastat kehtinud riigieelarvelise toetuse. Natukese aja pärast tõsteti summat veelgi, peaaegu 25 miljoni krooni võrra. Nüüdseks küündib summa 5,9 miljoni euroni (tollases vääringus 84,7 miljonit krooni).

Milleni see on viinud? Valimiskampaaniaid rahastatakse nii, et partneritega sõlmitud kokkulepete alusel maksegraafik ajatatakse kuni järgmiste valimisteni ehk väga suur osa riigi eraldisest suunatakse edasi pankadele ja teistele võlausaldajatele. Kujunenud on olukord, kus kandidaadid ei tea isegi kautsjoni olemasolust ja selle suurusest mitte midagi. Rääkimata erakondade huvist korjata liikmemakse ja seaduspäraseid annetusid. Liikmemaksude roll on edendada aktiivsete liikmete najal tervet organisatsioonikultuuri. Praegusel juhul on erakondade sisevalimised suur konveier. Puudub tahe liikmetega suhelda. Neid on vaja vaid nn sisekliki tagasivalimiseks ja edutamiseks, pärast nad unustatakse. Siit retooriline küsimus: milleks on vaja megasuure liikmeskonnaga erakondi? Küll oleks lust liikmemaksu korjata! Kuid megaerakondade tekke üks põhjuseid on see, et siis ollakse

anonüümsemad ja vastutus hajub. See võimaldab otsuseid teha suurema vaevata, vastutamata nii riigieelarvest tulnud vahendite eest kui ka sellegi vähese eest, mida korjatakse annetuste ja liikmemaksudena.

Oleme seisukohal, et praegune süsteem soosib avalikku poliitilist korruptsiooni. Miks? Erakondadele antakse maksumaksja raha n-ö pimesi. Erakondadelt ei nõuta taotlusi tegevus- ja eelarvekavadega. Nad annavad üsna sümboolseid aruandeid alles tagantjärele. Vabaerakonna ettepanek on jagada erakondadele antavad eraldised liigiti: tegevustoetus, valimiskampaania toetus, kodanikukasvatuse ja maailmavaate levitamise toetus. Valimiskampaania toetus võiks ideaalis olla kõikidele täisnimekirjadele ühesuurune. Tegevustoetus laekuks saadud hääle arvu järgi ja seda saaksid ka need, kes on kohalikel valimistel osalenud. Millegipärast oleme andnud erakondadele poliitikalooma monopoli. See pole õige. Järjest enam näeme, et kohalikele on tähtsam persoon või kodanike rühm, kes suudab ka tegelikult midagi ära teha. Kogukondades pole niivõrd oluline kandidaatide nimekirjade maailmavaateline määratlemine. Kohalikud valimisliidud on justkui väikesed erakonnakesed ja neid ei peaks karistama selle eest, et poliitikat ei looda vasak-parem skaalast lähtudes. Võtkem kõiki ühetaoliselt. Me ju tegutseme kõik ühe ideaali nimel – parema Eesti elu nimel.

Maksumaksjad maksavad omast taskust kinni erakondade kampaaniavõlad, annavad nisaotsast midagi veel toiduahelale ning tasuvad kontorite ja muude toreduste eest. Kas see on õiglane? Ei ole. Minu arusaamist mööda on erakonnad üks kodanikuühiskonna koondumise vorme. Paraku teistele kodanikuühendustele me selliseid otsetoetusi ei jaga. See on seadnud meid küsimuse ette, kas mingid kodanikuühendused peavad seisma ülejäänud kodanikest kõrgemal. Ei pea.

Oleme omal nahal kogenud, et praegune rahastamise põhimõte, kus võitjad saavad tordist suure tüki, aga ülejäänud vaid palukesi, ei soosi poliitilist konkurentsi. Tagajärjeks on mandunud ja igavlev poliitloojate rühm, kes teeb iga 3,5 aasta tagant kõik, et parlamenti pääseda, kuid ülejäänud aeg jääb üsna mõnulemise tasandile.

Eespool rääkisin ärakasutatud liikmetest. Täpselt sama unustamise mentaliteet on üle kandunud riigivalitsemisse. Kogume makse, otseseid ja kaudseid, kuid tulevikku me vaadata ei saa ega taha, sest mis juhtub siis, kui me peame hakkama ise midagi tegema ja kodanikuga teemasid sisulisemalt läbi arutama. Muide, sisuline läbirääkimine kodanikuga vältiks ühiskonna lõhestamist, nagu oleme näinud pagulasteema arutelul ja kooseluseaduse eelnõu menetlemisel. Võib-olla see vähendaks ka seda tunnet, et kasvab viha meie riigi vastu ja pidev soov siit ära minna. Oleme ju põlvkondade jooksul nii palju vaeva näinud, et meie Eesti riik püsiks. Peame aru saama, et meie, poliitikud, oleme oma kaaskodanikele suuna ja suhtumise näitajad. Peame vastutama ja olema ikkagi kodanikega samal pulgal. Aru pähe!

Tulen korra omal nahal kogetu juurde. Kuulusin peaaegu 13 aastat ühte siit vaadates paremal käel olevasse erakonda. Kodusest Isamaaliidust oli saanud ühtäkki erakond, mis tegutses vaid numbreid kokku lugedes – kui palju hääli, kui palju raha, kui kaua saab võimul olla, kellega jne. Näha oli, et selline valitsemine erakonda ega ühiskonda edasi ei vii. Õnneks oli teisigi mõttekaaslasi ja mitme aasta tegevuse tulemusena sündis Vabaerakond. Jah, see tee polnud kerge, kuid see oli kui ehtne kodanikualgatus, kus igaüks panustas oma võimete kohaselt raha, aega ja ka tööd. Valimiskampaania oli läbi mõeldud töö ja kandidaatide ühisvastutuse tulem. 70% kampaaniarahast tuli erakonna liikmetelt ja kandidaatidelt endilt. Endiselt olen õnnelik, et tõestasime: teisiti on ka võimalik. Me kavatsime säästliku majandamise põhimõtet edasi järgida.

Natuke võrdlusarve ka. 2010. aasta andmed näitavad, et kui võtta aluseks otsesed riigieraldised erakondadele suhestatuna SKT suurusega, siis on Eesti suveräänne liider. Peaaegu kaks ja pool korda vähem makstakse toetusi Leedus, Austrias ja Poolas. Holland ja Läti on oma tulemustega pingerea lõpus, neis riikides on otsetoetused erakondadele minimaalsed. Eespool kõnelenud Jüri Adams viitas ka Saksamaa Bundestagi kogemusele, kus ühe hääle hind on sisuliselt 70–85 senti. Sellele lisanduvad summad, mis tulevad liidumaade valimistelt. Kui me need kokku paneme ja võrdleme – kui suur on Saksamaa ja kui suur on Eesti –, siis selgub, et meie saame ikka viis korda rohkem riiklikku otsetoetust kui näiteks Saksamaal.

Kuidas erineb meie eelnõu eespool käsitletud EKRE omast? Vabaerakonna esitatud eelnõu annab võimaluse meil kõigil ühiselt leida viis, kuidas oleks 2,7 miljonit eurot mõistlik jagada. Minu eespool toodud nägemus on üks võimalikest teedest. Kindlasti on meil kõigil veel lahendusteid, mida oleks huvitav ühiselt jagada ja arutada.

Soovitused erakondadele. Riigieelarve vajab lisavahendeid. Anname ka oma panuse. See summa pole

küll kogu eelarvet vaadates teab mis suur, aga abiks on ikka. Olgem julged! Võtame vastutuse veidi ka endi õlgadele – lõpetame maksumaksja otsese lüpsmise, panustame poliitika loomisse rahaliselt ka ise. Seda oodatakse meilt järjest enam, kui me räägime taas näiteks kuluhüvitiste kasutamisest, ilma et oleksime valmis mingistki hüvest loobuma. Erakondade juhatused, ärge tehke valimiskampaaniaid võlgu! Kuidas saab usaldada riigi rahakoti juurde neid, kes oma rahakoti sisu lugeda ei oska ja kergekäeliselt kassa miinusesse ajavad? Hoidke seda raha kokku, mis teile päris suure boonusena tuleb. Hoidke selleks, et teha kampaaniaid säästlikult ja mõistlikult. Aus oleks, et meil kõigil oleks ühesugused starditingimused. Ega Usain Bolti sellepärast, et ta nii kiire on, 100 meetri stardis 80 meetri pealt startima panda. Kõigile antakse võimalus võrdse stardijoonega teda võita, ja võidetakse ka. Ka Eesti erakonnad võiksid kampaaniaressursside suhtes startida võrdselt. Kutsume kõiki poliitilisi jõude seda eelnõu toetama, et lahendada mitmedki küsimused. Erakondade rahastamise vähendamine poole võrra on sammuke poliitilise mõtlemise seisaku peatamise suunas. Julgegem see samm teha. Aitäh!

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Hea ettekandja, teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

#### **11:58 Peeter Ernits**

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Juba põhiseaduskomisjonis ma imestasin, et kaks sarnast eelnõu tuleb samal ajal. Kas teil ei olnud sellist mõtet, et võiks seljad kokku panna, korjata võib-olla veel kusagilt allkirju ning tulla välja ühise asjaga? Praegu pakub EKRE välja erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu, teie erakonnaseaduse täiendamise seaduse eelnõu. Asja huvides oleksite võinud ühiselt teha ja püüda küsimust veel terviklikumalt vaadata, aga mitte tulla nii, et üks näpib siit- ja teine sealtpoolt.

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Seda küsimust arutati ka põhiseaduskomisjonis. Mõlemad osapooled, nii EKRE kui ka vabaerakond, olid seisukohal, et peale esimese lugemise lõpetamist võiksim me tõesti tulla välja ühtsema variandiga. Me ei välista mitte midagi.

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Martin Helme, palun!

#### **11:58 Martin Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud Külliki! Esiteks, ma tahan öelda, et teie eelnõu on sümpaatne ja täpselt nii on, et neid võib pärast esimest lugemist omavahel ühitada. Aga selle eelnõuga on tehtud ettepanek järgmisest aastast summat muuta. Äkki selgitate natuke pikemalt, mis on edasine plaan. Kuidas peaks see asi pikemas plaanis välja nägema?

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Kuna seaduse menetlemine võtab üsna kaua aega, siis meie esimene ettepanek on ikkagi see, et vähendame üldpotti poole võrra – 2,7 miljoni euron. Kui me aga nii kiiresti siin saalis lahendust ei leia, siis jaotatakse 2,7 miljonit praeguse põhimõtte alusel. Kõik muud lahendused, mida ma ka oma kõnes välja tõin, jääksid sellesama 2,7 miljoni poti juurde, aga ümberjaotamise süsteem võiks muutuda. See võtab natukene aega, aga kõik on võimalik.

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Mart Helme, palun!

#### **11:58 Mart Helme**

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Ma väljendan tõelist heameelt, et me oleme kahe uue fraktsioonina siin Riigikogus ühel pool ning soovime seda mudast haisvat vett tiigist välja saada ja asendada värske veega. See, kuidas kartellierakonnad püüdsid naeruvääristada meie eelnõu, oli iseenesest naeruväärne. Aga mu küsimus puudutab konkreetset rahastamise muutmist. Kas nende

kahe eelnõu ühitamise puhul tuleks kõne alla ka niisugune süsteem, mis viiks erakondade rahastamise korrelatsiooni kogutud liikmemaksudega, et vähendada surnud hingi ja liikmete arvuga manipuleerimist?

### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Jüri Adams tõi eespool välja sellise võimaluse, mida Saksamaal kasutatakse, et riigieelarves on küll seatud maksimaalne lagi, mida erakondadele eraldatakse, kuid seda ei maksta juhul, kui näiteks erakonnad ise pole olnud võimelised liikmemaksude ja annetustena seda summat koguma. Ä la on ette nähtud, et igal erakonnal on võimalik saada 100 000 eurot, aga kui erakond ei ole jõudnud või olnud suuteline seda raha kokku korjama, siis ta seda ei saa. Saab näiteks 50, sest ta on 50 kogunud, ja kõik. Mis puudutab surnud liikmeid, siis meie oleme sellisel seisukohal, et suured erakonnad, millel on massiliselt liikmeid – 10 000, 12 000 jne liiget, nagu meil siin on –, ongi natuke nagu surnud organisatsioonid. Nagu ma eespool mainisin, see on üks suur anonüümsuse kogum. Normaalne oleks, et iga juhtkonna liige, näiteks juhatuse liige, suudaks hoomata enam-vähem 1/3 liikmeskonnast. See pere peaks olema niivõrd suur, et kõik jõuaksid kõigiga suhelda. Liikmeskond usaldab erakonna juhtkonda, samas erakonna juhtkond teab, mis on liikmeskonna soovid ja vajadused, ning tal on ka motivatsiooni sellesse organisatsiooni rohkem panustada. Ühe mõttena on välja käidud, et alustamegi selliselt null-lehelt – võtame äriregistri, liikmebaasid ette ja alustame nende registrisse kandmist nullist. Alus võikski äkki olla see, kas on tasutud liikmemaksu või kui palju oma aktiivsest ajast sinna panustatakse jne.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Andres Herkel, palun!

### **11:58 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Eespool viitasite ligi 4000-le allkirjale, mis selle põhimõtte toetuseks koguti. Ehk te olete nii kena ja tuletate auditooriumile meelde ka seda, mis nende allkirjadega sai. Kui eelmiselt ettekandjalt küsiti, kui paljude inimestega väljastpoolt seda saali on tema eelnõu algatamise teemal rääkinud, siis ma küsin teilt, kui paljude inimestega teie olete nendest põhimõtetest ja nende rakendamisest rääkinud.

### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Tõesti, petitsioonile lõpetada erakondade ületoitmine koguti pea 4000 allkirja. Selleks korraldati telgituur aprillist kuni septembrini 2014. Suvel oli nädalas vähemalt kolm telgikampaaniat Eesti eri kohtades ja ma usun, et me suhtlesime vähemalt 10 000 inimesega, kui mitte rohkemaga. Puutusime kokku sellega, et inimestel puudub usaldus, kardetakse, kas riik oskab talle usaldatud andmeid korrektselt käsitleda. Ei taheta anda oma isikukoodi, mida petitsiooniseadus nõuab, ja ka allkirja. Me peame ühiselt mõtlema sellele, kuidas me saame usaldust taastada. Isegi seadusandja suhtes on kahtlused väga suured. Juhtus see, mida me ka natukene kartsime. 18. septembril 2014 esitasime Eiki Nestorile petitsiooni. Kuna just oli algamas järjekordse Riigikogu koosseisu valimiskampaania, siis menetlust venitati ja venitati. Käisime nii eelmise koosseisu kui ka praeguse koosseisu põhiseaduskomisjonis. Selle koosseisu põhiseaduskomisjonis läks n-ö päevade lugemiseks, sest pöördumist saab menetleda kuus kuud alates vastava komisjoni päevakorda suunamisest. Kõik see lõppes aga ei kuidagi, sellepärast, et ei olnud poliitilist tahet.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Mailis Reps, palun!

### **11:58 Mailis Reps**

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt minu sügav kaastunne, sest teie ettekandest kõlas tõsine pettumus Isamaa ja Res Publica Liidu suhtes. Ma loodan, et te olete Vabaerakonnas saanud piisavalt kogeda, et tegelikult ei ole erakond midagi nii koledat, on täiesti mõnus organisatsioon. Enne küsimuse esitamist võin teile lihtsalt paari sõnaga tutvustada, kuidas suure liikmeskonnaga erakonnad töötavad. Üldiselt on neil väiksed allosakonnad, kus on tavaliselt 10–20 liiget. Kui osakonna juhataja ei

suuda töötada 10–20 liikmega, siis tõenäoliselt on ta kehv juhataja. Ja siis koonduvad need osakonnad piirkondadesse, kust tulevad suured maakondlikud üksused, ja niimoodi see töö käibki. Tõenäoliselt erakonna juhatus kõiki väikseid osakondi ei tea, aga osakonna juhte üldjuhul tuntakse, me oleme vähemalt teretuttavad. Aga nüüd küsimus. Milline on teie suhtumine sellesse, et Ida-Euroopa arenevatesse riikidesse me tegelikult ju soovitame riiklikku rahastust, et võidelda korruptsiooniga?

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Loomulikult, igal organisatsioonil on teatud struktuur, võrgustik, nii ka Vabaerakonnal. Lihtsalt küsimus on selles, kuidas juhtkond suhtub struktuuriüksustesse. Minu isiklik väide on see, et mida suuremad on hüved, seda vähem ollakse valmis suhtlema erakonna liikmetega, kaudselt ka valijatega jne. Selles mõttes on mul väga hea meel, et mul on erinev kogemus – Isamaaliit, IRL, nüüd Vabaerakond. Mul on kogemusi, mille põhjal võrrelda. Nostalgia algusaja suhtes on vahepeal väga emotsionaalne. Vabaerakond ei ole sellel seisukohal, et riiklik rahastus tuleks täielikult lõpetada. See ongi üks poliitilise korruptsiooni ohte. Küll aga oleme veendunud, et see ei peaks olema, võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega, niivõrd suur. Me oleme väike riik ja me priiskame kuradima palju igasuguses väikses sektoris. Kas erakonnad on niivõrd kõrgemal seisvad teistest kodanikuühiskonna organitest? Ma kahtlen selles. Me peame muutma enda suhtumist, sest ka meie oleme üks kogukonnast. Sellepärast ma arvan, et on õige, et me vähendame neid proportsioone.

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Krista Aru, palun!

#### **11:58 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Härra Jüri Adams juba puudutas sõjajärelset Eesti Vabariiki ja nimetas ka seda, et kuni 1934. aastani erakondadele riigieelarvest mingit raha ei makstud. Vähe sellest, kui 1925. aastal oli kord sellest juttu, siis oli erakondadeülene suhtumine, et Eestis on nii palju vaja veel üles ehitada ja nii palju on vaja teha riigiasju, et erakondadele seda raha küll ei saa jagada. Nüüd, Vabaerakonna eelnõuga jääks 2,7 miljonit eurot järgmise aasta riigieelarvest vabaks. Kas te olete arutanud või kas on mõtteid, kuhu võiks selle 2,7 miljonit suunata?

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Pean tunnistama, et me ei ole fraktsioonis arutanud, kuhu see 2,7 miljonit võiks konkreetselt minna. Aga minul endal on küll ettepanekuid. Näiteks, needsamad kodanikuühendused, millele ma olen täna mitu korda viidanud. Minu meelest eile siin menetletud seaduseelnõu järgi, millega antaks noortele rohkem võimalusi töökogemust saada, kui Mailis Repsi esitatud andmed olid õiged, siis me saaksime selle rahasumma eest vähemalt kolm aastat seda projekti rahastada. Nii et on häid võimalusi, kuhu võiks panna 2,7 miljonit, mis tegelikult on päris suur summa. Ja see on minu meelest täiesti tervitatav.

#### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tarmo Tamm, palun!

#### **11:58 Tarmo Tamm**

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma ei kuulanud just eriti tähelepanelikult. Kas te ütleksite ka seda, kuidas suhtub Vabaerakond sellesse, et Riigikogus esindatud erakonnad peaksid kõik saama võrdselt raha? Või peaksid nad saama raha mandaatide arvu järgi? Kas 6 ja 36 peaksid saama võrdselt riigi rahastust? Ja kui peaks nii olema, siis võib-olla põhjendate seda natuke.

#### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Ma ütlesin, et Vabaerakonna seisukoht on jagada erakondadele toetust liigiti. Üks oleks tegevustoetus, mida jaotatakse häälte arvu järgi. Häälte arvu arvestatakse ka kohaliku omavalitsuse, mitte ainult Riigikogu valimistel. Peale selle oleks kampaanitoetus, mis ideaalis võiks olla kõikidele erakondadele võrdne, ja siis ka n-ö maailmavaate tegevustoetused.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Priit Toobal, palun!

### **11:58 Priit Toobal**

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Te kutsusite oma sissejuhatavas ettekandes üles kõikide erakondade juhatusi, et nad ei teeks oma valimiskampaaniaid võlgu. Täiesti õige üleskutse. Aga mina võtsin lahti Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni kodulehe, seal toodud aruanded, ja nägin, et ka Vabaerakonnal oli pärast valimisi võlgnevusi. Kuidas me peame siis käituma – kas me peame tegema teie tegude või teie sõnade järgi?

### **11:58 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! Minu teada ei ole Vabaerakonnal ühtegi võlga. Meie kampaania kogumaksumus oli 120 000 eurot ja meil ei jäänud mitte ühtegi võlga üles. Nii et palun saada mulle täpsustav link, siis ma näen, milles on probleem.

### **11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Viktor Vassiljev, palun!

### **11:59 Viktor Vassiljev**

Aitäh, härra juhataja! Hea esineja! Ma ei tea, miks te tulite välja konkureeriva ettepanekuga. Ise te tekitasite selle näosaate. Teema on samamoodi nagu EKRE-lgi absoluutselt ohutu, sest te lähete koalitsioonierakondade rahastamise kallale, järelikult läbi ei lähe. Aga kui hinnata esinemist, siis muidugi EKRE saab kohe kindlasti rohkem punkte. Teie lugesite paberilt, lõpupoole läksite küll soravamaks. Teie retoorikas olid puudu ainult nutvad pensionärid, näljased lapsed ja piinatud kassid, aga siiski ei olnud sellist kogu trupi toetust taga nagu EKRE-l. Nii et minult saab EKRE 10 punkti, teie ainult 5. Aga kuna ma pean esitama küsimuse, siis küsimus on see: kas te ei tahaks esitada sellist skeemi, et koalitsioonierakonnad ei saa toetust ja ainult opositsioon saab riigi toetust? Ma oleksin kahe käega poolt.

### **11:59 Külliki Kübarsepp**

Aitäh! "Rahu, ainult rahu," ütleb Karlsson ja läheb oma tegevusega edasi. Nii ütleksin ka mina. Vabaerakonna eelis ongi see, et me pakume lahendusi aruteludeks. Meie sooviksime, et koalitsioon ja opositsioon saaks ühiselt laua taga kokku ja leiaksid lahendusi. Me võiksime koos kuskil duetti ka laulda, aga kas see on mõistlik? Ma arvan, et mõistlik on leida sisulisi lahendusi.

### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni kaasettekandjaks palun põhiseaduskomisjoni liikme Martin Kuke!

### **11:59 Martin Kukk**

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas Vabaerakonna eelnõu 33 oma istungil 29. septembril. Komisjonis toimus arutelu. Eelnõu algataja esindaja tutvustas komisjonile eelnõu ning märkis, et eelnõuga soovitakse muuta erakondade rahastamise süsteemi selliselt, et erakondadele riigieelarvest makstavate eraldiste kogusumma 2016. aastal ja järgmistel eelarveaastatel ei tohi olla suurem kui pool 2015. aastal makstavatest summadest. See summa oleks siis edaspidi 2,7 miljonit eurot. Eelnõu algataja mainis veel seda, et eelnõu on osaliselt jätk Vabaerakonna algatusrühma Riigikogule esitatud kollektiivsele pöördumisele "Lõpetada erakondade ületoitmine!". Eelnõu algataja esindaja rõhutas, et erakondade rahastamise küsimus on demokraatia alusküsimus ning usalduse küsimus. "Oleks mõistlik, kui erakonnad ise astuksid samme, et vähendada enda kasu saamise aspekte ning keskenduksid pigem poliitika tegemisele, mitte riigilt saadava raha kulutamisele," ütles eelnõu algataja.

Komisjoni liikmed kuulasid eelnõu algataja selgitused ära ning esitasid talle küsimusi. Muu hulgas mainiti seda, et Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni esitatud eelnõu 32 ja Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud eelnõu 33 on ühesuguste põhimõtetega, ja küsiti, kas Eesti

Vabaerakonna fraktsioon oleks valmis oma eelnõu tagasi võtma või EKRE esitatud eelnõuga ühendama. Eelnõu algataja esindaja vastas, et nende plaanid erakondade rahastamise reguleerimisega on tunduvalt laiemad kui see, mis on kirjas eelnõus 33, kuid samas ei näe ta põhjust, miks ei võiks neid kahte eelnõu ühendada.

Veel tundsid komisjoni liikmed huvi, kas raha jaotusmehhanism jääks eelnõu kohaselt samaks ja väheneks ainult erakondadele makstava eraldise kogusumma. Eelnõu algataja esindaja vastas, et nad ei jõudnud uut jaotusmehhanismi esialgu välja pakkuda, aga see võiks olla üks edasisi eelnõu menetlemise samme.

Eesti Vabaerakonna fraktsioonil on olnud põhimõtteline arvamus, et Eesti võiks võtta eeskuju Saksamaalt ja Lätilt, kus raha jagatakse erakondadele valimistel saadud häälte arvu järgi. Raha jagamine toimuks kahes osas, esmalt arvestatakse parlamendi valimistel saadud häáli ja seejärel kohalike omavalitsuste volikogude valimistel saadud häáli. Komisjoni liikmete hulgas avaldati arvamust, et erakondade rahastamise süsteemi peaks vaatama laiemalt, paketina ning ei peaks minema seda muutma üksikute osade kaupa.

Pärast arutelu otsustas komisjon teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15. oktoobriks (see otsus tuli konsensuslikult), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (ka see otsus oli konsensuslik) ning määrata muudatusettepanekute tähtjaks 29. oktoober 2015 kell 17.15 ehk kümme tööpäeva (ka see otsus tehti konsensuslikult). Seejärel tegi komisjon otsuse määrata ettekandjaks siinkõneleja ja sellega päevakorrapunkti arutelu ammendus. Aitäh!

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka küsimusi. Andres Herkel, palun!

#### **11:59 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Nagu te hästi mõistate, selle eelnõu sisu ehk raha poole võrra vähendamine on otsekohe rakendatav ka ilma lisaaspekte sisse toomata, jaotusmehhanismi muutmata. Sellest minu küsimus. Millal kavatseb koalitsioon põhiseaduskomisjonis selle eelnõu arutelu jätkata või mõlema eelnõu diskussioone jätkata? Kas te olete valmis andma Riigikogu ees lubaduse, et sellega ei lähe nõnda, nagu opositsiooni esitatud eelnõudega mõnikord juhtub, et tagasi te justkui ei saa enam lükata, aga siis peidate lausahtlisse ära?

#### **11:59 Martin Kukk**

Ma luban, et kindlasti põhiseaduskomisjon seda eelnõu arutab.

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Rohkem küsimusi teile ei ole. Läheme läbirääkimiste juurde. Mart Helme, palun!

#### **11:59 Mart Helme**

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud eelnõude ettekandjad ja kolleegid! Valimiskampaania ajal räägiti väga palju sellest, et Eestis on stagnatsioon. Seda ei rääkinud mitte ainult need kaks erakonda, kes praegu uustulnukadena on Riigikogu töösse lülitunud, vaid ka üks varemgi pikka aega Riigikogus olnud erakond, Keskerakond. Kõik kritiseerijad olid ühte meelt selles, et midagi on vaja riigis ette võtta, et sellest stagnatsioonist üle saada.

Need kaks eelnõu, mille on esitanud kaks uustulnukat, ei ole identsed, kuid põhimõtteliselt sihivad mõlemad just nimelt seda, et riigis paika loksunud stagnatsioon, mugavuselu riigi rahakoti peal lõpeks – et vaadataks erakondade rahastamist uue pilguga, sh sellise pilguga, et raha, mida kulutatakse erakondade toitmiseks ja erakonnasiseste toiduahelate ülesehitamiseks, oleks võimalik kasutada viljakamalt, miks mitte Eesti paljude sotsiaalprobleemide leevendamiseks. Seega, ma usun, et me oleme virutanud kaks kivi seisva veega tiiki. Nagu võis näha saali tormilisest reaktsioonist – eelkõige meie, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna eelnõu puhul –, loksutasid lained inimesi päris tõsiselt. Viktor, kallis sõber, mul on sulle ettepanek, sest sa kiitsid meie truppi. Meil on kohta ka külalisesinejatele. Ja me võime korraldada sulle koguni omaette *stand-up show*, kui sa tahad. Me oleme valmis koostööks nii estraadilaval kui ka seadusandlikul tasandil.

Ma tahan praegu avaldada tõsist lootust, et me läheme nende kahe eelnõuga edasi. Ka meie oleme

seda meelt, et me ei hakka mitte mingil juhul iga hinna eest raiuma, et ainult meie eelnõu, ainult meie seisukohad. Täna on siin saalis saanud täiesti üheselt selgeks, et me oleme algatanud diskussiooni ja seda peab jätkama, nende eelnõudega peab edasi minema. Millegipärast ma arvan, et ka nn vanad erakonnad ehk need, kes on olnud siin juba mitmeid koosseise, tulevad mingis ulatuses kaasa. Ma näen siin ainult ühte ohtu. Ma näen seda ohtu, et vilunud parlamendipoliitikutena võivad nad püüda neid eelnõusid ümber teha nii, et sisuliselt jääb ainult mingisugune fassaad, aga põhimõtteliselt midagi ei muutu. See on asi, mille vastu seisab meie fraktsiooni esindaja komisjonis ja mille vastu me kindlasti hiljem ka siin saalis üksmeelselt seisame. See ei saa olla ainult mingisugune fassaadi võõpamine, vaid see peab olema sisuline muutus.

Meenutan teile ühte suurepärase novelli – ei meenu praegu, kes oli see ameerika kirjanik, kes selle kirjutas – "Kallis kadunuke", mille peategelane oli, ütleme, laibapesija, kes tegi ka surnutele *make-up'i*. Kui tal oli hea tuju, siis olid kadunukesed kõik rõõmsate nägudega, kui tal oli halb tuju, siis olid kadunukesed väga süngete nägudega. Ma saan aru, et paljuski on need muudatused Reformierakonnale, IRL-ile, Keskerakonnale ja sotsidele vastumeelsed. Aga me ei saa piirduda sellega, et me teeme kadunukesele ainult rõõmsa näoilme, me peame tegelikult ikkagi muutma süsteemi põhjalikult. Ma loodan teie koostööle. Aitäh!

### 11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Andres Herkel, palun!

### 11:59 Andres Herkel

Härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Ma juhtisin tähelepanu ohule, mis on seda tüüpi eelnõude puhul kõige akuutsem – see jääbki lausahtlisse, tagasi lükata ka justkui ei taheta. Sain Martin Kukelt niisuguse poollubaduse, et ehk seda siiski päriselt ei juhtu. Aga tegelikult ma arvan, et me oleme ühe pika tee alguses ja ka sisulise läbimurde alguses. Praegu on Eesti Vabaerakonna põhimõttega kaasa tulnud EKRE. Ma väga loodan, et kartellierakonnad, kes on praegust rahastamise süsteemi kujundanud, tulevad ka lõpuks sellega siiski kaasa. Ma ei tahaks kuulda niisuguseid küünilisi märkusi, nagu härra Vassiljev siin tegi, et need on ohutud eelnõud ja kui koalitsioon ei taha, siis mitte midagi ei muutu. Tegelikult ma kutsun Keskerakonda üles toetama seda algatust ja loobuma munitsipaalrahade häbematust kasutamisest kohalikel valimistel, nagu te olete Tallinnas aastaid järjepidevalt teinud. Ka see õhustab usaldust poliitikute vastu. Ma olen üsna kindel selles, et kõikides koalitsioonierakondades on inimesi, kes tegelikult häbenevad praegust erakondade rahastamise süsteemi. Nad ei ole võib-olla veel jõudnud oma peamist seisukohta kujundada, aga küllap nad jõuavad. Erakonnad maksavad oma kampaaniavõlad ära ja mõtlevad järele, milline on see süsteem ja ka rahvusvaheline kontekst, mida siin on korduvalt rõhutatud.

Ma arvan, et kui siin räägitakse sellest, kas need eelnõud on kuidagi populistlikud või ei ole, siis ainus populistlik element, mida ma näen, on ettepanek lõpetada erakondade rahastamine päevapealt ära, öeldes, et me saame raha ka ärikanalistest, ja viia see nullini. Ma kutsun Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda sellest tegelikult üsna äärmuslikust ettepanekust loobuma. Meie, Vabaerakonna esindajad, puutusime sellega kokku koalitsiooniläbirääkimistel s.a märtsis ja niimoodi see teema tapeti. Keegi hakkas rääkima sellest, et lõpetame üldse ära, ja keegi hakkas esitama mingisuguseid andmeid, mis justkui lükkavad ümber meie andmed Euroopa riikide praktika kohta. Tegelikult oli see ettepanek ilmselt väga ebamugav.

See, mida Vabaerakond selles küsimuses on esindanud, on väga mõõdukas tee. Me oleme tegelikult kodutöö ära teinud, selles mõttes, et oleme võtnud välja andmed. Tõsi, need on 2010. aastast ja on võib-olla tõesti natuke vananenud. Andmeid on küllaltki raske koguda sellepärast, et riikide praktika erakondade rahastamisel on väga erinev. Aga otsesed riigieelarvelised toetused on enamiku Euroopa Liidu riikide puhul võimalik kokku arvutada. Kui suhestada need näiteks SKT suurusega, siis meie jõudsime Riigikogu õigus- ja analüüsiosakonnalt tellitud uurimuse alusel üsna kiiresti järeldusele, et Eestis on summad vähemalt 2–2,5 korda suuremad kui ülejäänud võrreldavates Euroopa Liidu riikides. See ei ole võrdse konkurentsi olukord – ei olnud nendel valimistel, mis olid selle aasta märtsis, ega ole ka järgmistel valimistel, kui sama süsteem edasi kestab. Seda on vaja muuta. Tuleme selle juurde järkjärgult.

Lõpetuseks ma juhin tähelepanu sellele, et Eesti Vabaerakond talitab ka praegu oma ettepaneku ja sõnade järgi. Tegelikult on n-ö õhinapõhiselt võimalik erakonna toimetamisi töös hoida küll, vähemalt

valimistevahelisel perioodil, kasutades laekuvast riigieelarvelisest rahast ainult poolt oma igapäevasteks tegevusteks. Siit ka minu üleskutse teistele. Kui te olete oma kampaaniavõlad ilusasti ära maksnud, siis proovige ka niimoodi hakkama saada. Kindlasti on see võimalik, liikmete motiveeritus ainult kasvab. Aitäh!

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Viktor Vassiljev, palun!

#### **11:59 Viktor Vassiljev**

Keskerakonna fraktsiooni esindajana ei hakka ma praegu esitama erakonna arvamust eelnõu sisu kohta. Aga ma tahan ära märkida, et tõepoolest, see on väike sammukene mingis suunas, aga ega see suund selge ei ole. Populismi on seal ikka väga palju. Aga mitte selles ei ole asi, vaid selles, et millegipärast on segi aetud, mis on opositsiooni-koalitsiooni ülesanded. EKRE ja Vabaerakond on mõlemad noored olijad ja võib-olla rollid ei ole päris selged, nii et hakatakse põlvelt tulistama absoluutselt kõiki teisi erakondi. Kõigepealt sõimatakse, valimata, kas sa oled opositsioonis või koalitsioonis, et te kõik olete kartellierakonnad, pluss veel mõni lask oma kolleegide, EKRE pihta. See ei vii ju mitte kuskile! Tuleb ikkagi tegutseda koos. Kui te olete opositsioonis, siis oleks ju mõistlik tulla välja mitte konkureerivate eelnõudega, vaid teha ikka midagi sellist, mis oleks kogu opositsioonile söödav, mis oleks ratsionaalne, mis viiks kuidagimoodi edasi. Ei saa ju loota, nagu härra Herkel ütles, et järsku nüüd tuleb ka koalitsioonierakondadele mõistus pähe ja nad toetavad seda eelnõu, millega nad iseenda rahastamist maha lõikavad. No okei, ega naiivsus ei ole keelatud. Aga siiski, pange pead kokku. EKRE ja EVA, pange pead kokku ja mõelge välja midagi asjalikku – midagi sellist, mida kogu opositsioon võiks toetada – ja võib-olla tuleks siis ka koalitsiooni poolt mõistlikke hääli. Ma kordan veel kord seda ideed, mis ma ütlesin EKRE-le. Ütlen Vabaerakonnale täpselt samamoodi: tehke selline eelnõu, kus oleks näiteks kirjas, et riigi rahastamist saavad ainult opositsioonierakonnad. Ja koalitsioonierakonnad rahastamist ei saa, sellepärast et nendel on ju Estonian Air, nendel on Tallinna Sadam, nendel on igasugused muud struktuurid, kust nad saavad küll ja küll. See on niikuinii maksumaksja raha, milleks siis neile topelt maksta. Vaat sellist eelnõu võiks tõesti toetada. Nii et edu teile ja olge siis tublid, opositsiooni liikmed, tegutseme koos. Head tervist teile! Aitäh!

#### **11:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Rohkem läbirääkimissoove kolleegidel ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 33 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrin eelnõule 33 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 29. oktoobri kell 17.15. Head kolleegid, tänane istung on lõppenud. Head koduteed!

Istungi lõpp kell 11.49.